

Władysław Kowalak

Biuletyn misjologiczno-religioznawczy

Collectanea Theologica 48/3, 159-174

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN MISJOLOGICZNO-RELIGIOZNAWCZY

Zawartość: I. SPRAWOZDANIA. 1. Międzynarodowe Sympozjum Misjologiczne. II. WŚRÓD CZASOPISM. „Monumenta Serica” *.

I. SPRAWOZDANIA

1. Międzynarodowe Sympozjum Misjologiczne (Rzym, 24—28 X 1977)

W 350-tą rocznicę powstania Papieskiego Uniwersytetu Urbanianum w Rzymie zostało zorganizowane w gmachu tegoż uniwersytetu na wzgórzu Gianicolo Międzynarodowe Sympozjum Misjologiczne na temat *Formacja misjonarza dzisiaj*. W sympozjum wzięło udział 926 osób z 57 krajów, w tym trzy osoby z Polski. W imieniu ks. kard. G. M. Garonne, prefekta Kongregacji Nauczania Katolickiego, uczestników sympozjum przywitał sekretarz tej kongregacji, abp A. M. Javierre Ortas. Następnie abp S. Lourdu samy, sekretarz Kongregacji Ewangelizacji Ludów (KEL) i przewodniczący Papieskich Dział Misyjnych przypomniał zebranych, że uniwersytet od początku swego istnienia miał charakter specyficznie misyjny i swej tradycji pozostał wierny do dziś. W obecnych czasach już nie istnieje problem dotarcia z Ewangelią na krańce świata, lecz problem dotarcia z nią do współczesnego człowieka. Dlatego uniwersytet czuje się zobowiązany przez zorganizowanie sympozjum przyczynić się do takiej formacji misjonarza, by mógł on swój cel osiągnąć. Misjonarzom zaś wiele satysfakcji sprawił fakt, że mówca podkreślił potrzebę religijnej, a więc sakramentalnej i kontemplacyjnej formacji misjonarza, zarzuconej ostatnio w niektórych Kościołach lokalnych. Nad taką właśnie formacją będzie obradowało sympozjum. Adhortacja ap. *Evangelii nuntiandi* mówi o chrystologicznym, eklezjologicznym i duchowym wymiarze ewangelizacji. Takie też wymiary powinna mieć formacja głosiciela Ewangelii. Mówca wspominał też, że nad tymi samymi problemami obraduje równocześnie Synod Biskupów. Komitet organizacyjny sympozjum zaprosił bpa W. Rubinę, by osobiście złożył uczestnikom sympozjum sprawozdanie z prac synodu. Niestety, bp W. Rubina z powodu nawału pracy nie mógł przybyć do Urbanianum.

Z kolei zabrał głos wielki kanclerz Urbanianum, ks. kard. A. Rossi, prefekt KEL. Podkreślił on, że w ciągu 350 lat istnienia Urbanianum wykształciło dla krajów misyjnych wysoko kwalifikowane kadry duchownych, a działający przy uniwersytecie od 45 lat Papieski Instytut Misjologiczny kształcił misjologów, przyszłych wykładowców w seminariach duchownych oraz działaczy Papieskich Dział Misyjnych. W 1975 r. uniwersytet zorganizował Międzynarodowy Kongres Misjologiczny na temat *Ewangelizacja a kultura*, a w dwa lata później wydał obszerny komentarz do *Evangelii nuntiandi*, dzieło zbiorowe swych profesorów.

Przed trudnym zadaniem stanął sekretarz Urbanianum, ks. prałat M. Jeżernik; miał on dokonać podziału 926 uczestników na grupy robocze. Wzięto przy podziale pod uwagę kryterium święceń (kapłani, zakonnice świeccy), kryterium językowe (włoski, angielski, francuski, hiszpański) oraz

* Redaktorem niniejszego biuletynu jest ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa.

kryterium zawodowe (działacze misyjni, mistrzowie nowicjatów, przełożeni junioratów, nauczyciele religii w szkołach podstawowych i średnich, duszpasterze akademicy, ojcowie duchowni i profesorowie wyższych seminariów duchownych oraz kurialni prelegenci). Kapłani zaproponowali następujące tematy dyskusji w grupach roboczych: wypracowanie metody formacji misyjnej w jej potrójnym wymiarze; etapy formacji misyjnej: w niższych seminariach duchownych, w wyższych seminariach, formacja kleru; aspekt misyjny w nauczaniu teologii dogmatycznej, moralnej i biblijnej; aspekt misyjny życia liturgicznego, wspólnotowego i apostołskiego; wymiana praktycznych doświadczeń; specjalna formacja tych, u których stwierdzono powołanie misyjne. Poszczególne grupy robocze zbierały się na wspólne dyskusje plenarne codziennie w godzinach popołudniowych.

W drugim dniu sympozjum (25 X) wykładom na sesji plenarnej przewodniczył reprezentant episkopatu Australii, ks. kard. J. R. Knox, a moderatorem był ks. prałat P. Rossano. W trzecim dniu obrad (26 X) przewodniczył sesji reprezentant episkopatu Europy, owacyjnie witany przez uczestników, ks. kard. K. Wojtyła; moderatorem był ks. prałat J. Vodopivec, profesor zwyczajny Urbanianum. Na zakończenie tej sesji ks. kard. K. Wojtyła przekazał zebranym pozdrowienia od Kościoła polskiego i zapewnił ich, że Kościół polski uważa formację misyjną za swe główne zadanie. W następnym dniu obrad (27 X) na przewodniczącego wybrano reprezentanta episkopatu Afryki, abpa Nairobi, ks. kard. M. Otunę. Nie mógł on jednak przybyć, gdyż pełnił w tym właśnie czasie odpowiedzialną funkcję w Synodzie Biskupów. Wobec tego obradom przewodniczył abp S. Lourdasamy, a moderatorem był ks. prof. B. Honings OCD z uniwersytetu Urbanianum.

Tematy wykładów

Wykład inauguracyjny wygłosił ks. prof. José Saraiva Martins, przewodniczący komisji organizacyjnej oraz dziekan Wydziału Teologicznego Urbanianum. Mówca przedstawił misyjny dorobek uniwersytetu w jego 350-letniej historii oraz podkreślił rolę, jaką on pełni w przygotowaniu misjonarzy oraz działaczy misyjnych.

Ks. kard. P. Bertoli, *Chrystus Ewangelią Boga i głosicielem Ewangelii*. — Prelegent zaznaczył, że adhortacja ap. *Evangeliis nuntiandi* podkreśla szczególnie głoszenie Ewangelii jako cel działalności misyjnej. Nowy Testament utożsamia Ewangelię z Chrystusem, w Nim bowiem spełniły się obietnice Boże. Zadaniem misjonarza, głosiciela Ewangelii, jest więc głoszenie Chrystusa. Prelegent nie omówił palącego problemu, w jakiej mierze pomoc w rozwoju jest głoszeniem Ewangelii, dał natomiast głęboki wykład teologiczny o tym, kim jest Chrystus i kim jest Jego głosiciel. Misjonarz musi stać się nowym człowiekiem, stworzonym przez Boga w sprawiedliwości i prawdzie. Musi stać się człowiekiem pojedymanym z Bogiem i braćmi, żyć wolnością dzieci Bożych, tzn. być wolnym od grzechu. Misjonarz buduje Królestwo Boże, wobec którego wszystkie inne wartości są relatywne. Modelem misjonarza jest Chrystus, który ustanowił sakramenty i głosił Dobrą Nowinę o zbawieniu. Mówca podkreślił wagę życia sakramentalnego dla formacji misyjnej i omówił aspekt eschatologiczny ewangelizacji: przez głoszenie Ewangelii misjonarz gromadzi ludzkość w jedną z Bogiem złączoną rodzinę. Ewangelizacja jest partycypacją w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Nie może zatem być przyjęcia Ewangelii bez nawrócenia.

C. M. Martini, *SJ Przepowiadanie Chrystusa zmarłego i zmartwychwstałego podstawą, treścią i szczytowym momentem głoszenia Ewangelii*. — Prelegent, rektor rzymskiego Biblicum, wybitny znawca Nowego Testamentu, podkreślił, że wzorem misjonarza jest Chrystus. Na podstawie ewangelii według św. Łukasza przedstawił tajemnicę krzyża w życiu Chrystusa. Uczeń

Chrystusowy musi nieść krzyż z Chrystusem i mieć udział w ofierze Chrystusa. Kto nie jest zdolny do ofiary, nie powinien być misjonarzem. Następnie prelegent przedstawił tajemnicę zmartwychwstania Chrystusa; na to wydarzenie powoływali się Apostołowie, byli bowiem świadkami tego faktu. W wydarzeniu zmartwychwstania również misjonarz może znaleźć źródło siły i natchnienia do pracy.

J. Masson SJ, *Kościół wspólnotą z natury swej misyjną*. — Prelegent, długoletni dziekan Wydziału Misjologii w Gregorianum i szczerzy przyjaciel Specjalizacji Misjologii Akademii Teologii Katolickiej (współtwórca jej programu), przypomniał dwie podstawowe tezy teologii misji: Kościół jest z natury swej misyjny oraz nie ma zbawienia poza Chrystusem i Jego Kościołem. Słowa mandatu misyjnego „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody” (Mt 28, 16) odnoszą się do całego ludu Bożego. J. Masson zwrócił uwagę na trzecie słowo dekretu misyjnego — *divinitus*, Kościół posłany „przez Boga”. Dekret użył neologizmu, nie spotykanego w żadnym słowniku, *amor fontalis*, w języku polskim niezbyt szczęśliwie przetłumaczone jako „źródło miłości”. Misjonarzem zatem jest ten, kto jest posłany przez Boga, jest w łączności z Nim, a jego działalność jest wyrazem miłości Ojca. Nie tylko reprezentuje Kościół, ale osobiście głęboko wierzy w Boga. Celem jego działalności jest głoszenie Ewangelii niechrześcijanom. Głoszenie zaś to powinno być ożywione miłością, której źródłem jest Eucharystia.

Ks. V. Mulago, *Język przepowiadania misyjnego*. — Prelegent, pre-dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Zairskiego w Kinszasie oraz dyrektor Instytutu Religioznawczego przy tym uniwersytecie, powołując się na św. Pawła (1 Kor 14, 36) przypomniał, że żaden Kościół lokalny nie ma monopolu na lud profetyczny. Młody Kościół afrykański jest w pełni tego słowa Kościołem i ma prawo do własnej działalności misyjnej. Aby Ewangelia stała się zrozumiała dla Afrykanów, musi być głoszona nie tylko w ich własnym języku, ale musi być interpretowana w kategoriach ich własnej kultury. Nie chodzi o adaptację Ewangelii do mentalności afrykańskiej, lecz o jej interpretację. Dokumenty kościelne (por. DM 22, KK 44, EN 63) uprawniają Kościół afrykański do wypracowania własnej teologii. Nawiązując do ożywionej dyskusji trwającej w Zairze od 20 lat prelegent uważa, że „teologia uniwersalna” nie istnieje; istnieją tylko konkretne systemy teologiczne, związane z określonym kręgiem kulturowym. Czy można już mówić o istnieniu teologii afrykańskiej? To, co niektórzy dziś nazywają teologią afrykańską, jest, zdaniem V. Mulago, importowaną do Afryki teologią europejską. Teologia ta nie jest oparta na afrykańskiej tradycji kulturowej i na afrykańskiej filozofii. Teologia afrykańska jest w fazie stawania się; nie powinna jednak być teologią na własny użytek Afryki, lecz powinna stać się wzbogaceniem całości kształtu myśli teologicznej. Pewne osiągnięcia są już widoczne. Uniwersytet Zairski organizuje co roku otwartą sesję teologiczną i wydaje dwa kwartalniki teologiczne. Prelegent następnie przypomniał zebrany dwa bardziej znane zairskie ruchy społeczno-religijne: „Jamaa” (w języku suahili znaczy „rodzina”, „braterstwo”), ruch żywy i popularny w prowincji Szaba (dawniej Katanga), oraz „Mulungano” (w języku kulungana znaczy „współpraca”, „zjednoczenie”), spontanicznie rozwijający się w prowincji wschodniej. Ruchy te, aczkolwiek autentycznie afrykańskie, stały się sekciarskie, ponieważ były pozbawione bazy ideologicznej, jaką dla Kościoła afrykańskiego jest rodzima teologia.

P. Liégé OP, *Świadectwo życia warunkiem skutecznej działalności misyjnej*. — Prelegent wyróżnił podwójne świadectwo: wyznania wiary i życia. Szczególną uwagę poświęcił świadectwu wyznania wiary, bez którego działalność misyjna miałaby cechy tylko niesienia cywilizacji, a nie ewangelizowania. Misjonarzowi nie starczy świadczyć o tym, że wierzy w Boga; musi świadczyć, że przez wiarę w Boga przemieniło się jego życie, że przez spotkanie z Bogiem

zdobył pełnię człowieczeństwa, zatem i pełnię szczęścia. Taki jest sens tajemnicy Wcielenia. Misjonarz jest zatem świadkiem Bożego Narodzenia, a powinien też być świadkiem Zmartwychwstania w głębokim przekonaniu, że przez Zmartwychwstanie Bóg dał ludzkości pełnię nadziei. Wreszcie ma głosić, że wszedł w kontakt z Bogiem, który jednoczy ludzi w jedną rodzinę przez zesłanie Ducha Świętego. Następnie prelegent przeszedł do omówienia współczesnych uwarunkowań dawania świadectwa. Współczesny człowiek jest podejrzliwy oraz krytyczny w przyjmowaniu i interpretowaniu świadectwa życia. Jest poza tym bardziej zajęty czym innym niż sprawami religijnymi. Uwaga jego jest rozproszona, otacza go omam różnych obietnic i propozycji. Czy w tej sytuacji głos misjonarza będzie w ogóle zauważony? Czy znajdzie z ludźmi wspólny język i będzie mówił o tym, co ich interesuje, i rozwiązywał problemy, z którymi oni do misjonarza przychodzą? Te wszystkie i tym podobne pytania stały się podstawą popołudniowej dyskusji w grupach.

Ks. J. Esquerda-Bifet, *Misjonarz służy jedności Kościoła w prawdzie i miłości*. — Mówca podkreślił, że w biblijnym znaczeniu działalność ludu profetycznego muszą charakteryzować trzy wartości: jedność, prawda i miłość. Warunkiem ewangelizacji jest jedność w wierze oraz jedność współpracy wszystkich zakonów i kościelnych instytucji. Misjonarz nie głosi swoich prawd, lecz prawdę Chrystusową. Motywem i celem apostołskiego działania jest i powinna być miłość.

W piątek 28 X nastąpiło zamknięcie sympozjum. Przewodniczący komitetu organizacyjnego, ks. prof. J. Saraiva Martins podsumował przebieg sympozjum, a szczególnie wyniki popołudniowych dyskusji. Świeccy domagali się skodyfikowania praw i obowiązków pomocnika misyjnego, poprawienia współpracy misjonarzy świeckich z duchowieństwem i hierarchią oraz gruntowniejszego przygotowania misjologicznego misjonarzy świeckich. Zakonnice postulowały wzbogacenie formacji misyjnej w nowicjatach i postulatach o elementy kultury krajów Azji i Afryki, ciągłe dokształcanie siostr w zakresie misjologii oraz staranne przygotowanie misjologiczne siostr przeznaczonych do pracy w krajach misyjnych. Kapłani podkreślali konieczność wprowadzenia misjologii do programu nauczania w studiach teologicznych, do duszpasterstwa licealnego i akademickiego ze szczególnym uwzględnieniem teologii duchowości misyjnej.

Oceniając prace sympozjum podkreślić należy poważne potraktowanie dyskusji, którym przewodniczyli wybitni znawcy przedmiotu, jak np. H. Goudreault OMI, rektor Uniwersytetu św. Pawła w Ottawie; H. Rzepkowski SVD, dyrektor Instytutu Misjologicznego w St. Augustin k. Bonn, czy J. Lopez-Gay SJ, profesor misjologii w Urbanianum i Gregorianum. Właśnie te dyskusje sprawiły, że główny akcent tematyki sympozjum został przesunięty z formacji misjonarza na formację misyjną. Życie samo skorygowało założenia programowe. I to należy ocenić za prawidłowe. Dyskutowano nie tylko o formacji wyspecjalizowanych grup misjonarzy, lecz również o formacji misyjnej całego ludu Bożego, z natury swej misyjnego.

Obecni na sympozjum misjologowie wyrazili życzenie, aby w przyszłości zorganizowano również zjazd przeznaczony dla specjalistów z dziedziny misjologii. Interesowano się pracą rozwojowych ośrodków misjologicznych w Ottawie, Kinszasie i Warszawie. Wydawało się, że właśnie ze strony tych ośrodków oczekuje się inicjatywy.

ks. Antoni Kurek OMI, Warszawa

2. Poznańskie Dni Misjologiczne (Poznań, 28 IX—30 X 1977)

Kościół poznański w ubiegłym roku przeżywał 50-tą rocznicę Międzynarodowego Akademickiego Kongresu Misyjnego, który odbył się w Poznaniu w dniach 28 IX—2 X 1927 r. W związku z kongresem powstało wówczas pierwsze w Polsce Akademickie Koło Misyjne przy Uniwersytecie Poznań-

skim (20 I 1927), Naukowe Koło Misyjne Kapłanów (12 IX 1927), Związek Akademickich Kół Misyjnych w Polsce (1 X 1927), Związek Misyjny Polek (1 X 1927) oraz przywieziono z Rzymu ciało zmarłego tam ks. kard. M. Ledóchowskiego (†1902). Ponadto ks. kard. A. Hlond wydał zarządzenie, by we wszystkich parafiach wprowadzono Koło Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary. Dynamiczny rozwój ruchu misyjnego w Poznaniu lat międzywojennych został przerwany z chwilą wybuchu drugiej wojny światowej. W okresie powojennym ks. abp. A. Baraniak w duchu posoborowej odnowy Kościoła zwołał w 1968 r. Synod Poznański, na którym wiele miejsca poświęcono zagadnieniom misyjnym. Powołano również do życia Archidiecezjalną Komisję Misyjną, a w każdym dekanacie ustanowiono dekanalnych referentów misyjnych.

Archidiecezjalna Komisja Misyjna w Poznaniu, z okazji jubileuszowych rocznic Kościoła poznańskiego oraz 50-tej rocznicy ogłoszenia św. Teresy od Dzieciątka Jezus patronką misji, zorganizowała Poznańskie Dni Misjologiczne pod patronatem bł. M. Kolbe jako uczestnika Międzynarodowego Akademickiego Kongresu Misyjnego w Poznaniu oraz bł. M. T. Ledóchowskiej jako patronki dzieła współpracy misyjnej Kościoła w Polsce. Głównym celem Dni Misjologicznych była integralna formacja misyjna przez pogłębienie świadomości misyjnej i odpowiedzialności za Kościół pielgrzymujący wśród całego ludu Bożego oraz przypomnienie tradycji misyjnych Kościoła poznańskiego i ich aktualnej realizacji w posłudze duszpasterskiej. Dlatego zasadniczym tematem Poznańskich Dni Misjologicznych było: *Ewangelizacja misyjna w posłudze Kościoła (Evangelii nuntiandi 53)*. Na program dni złożyły się: — Inauguracja w farze (28 IX): *Magnificat* za 50-lecie akademickiego ruchu misyjnego w Polsce; — Misyjny Dzień Zakonnicy (3 X) w uroczystość św. Teresy od Dzieciątka Jezus; — Tydzień Misyjny (22—30 X); — Sympozjum Naukowego Koła Teologów w Seminarium Duchownym (24—26 X); — Misyjny Dzień Kapłanów w uroczystość św. Franciszka Ksawerego (3 XII), patrona misji.

Magnificat za 50-lecie Akademickiego Ruchu Misyjnego w Polsce

Uroczysta inauguracja Poznańskich Dni Misjologicznych odbyła się dokładnie w 50-tą rocznicę rozpoczęcia Międzynarodowego Akademickiego Kongresu Misyjnego (28 IX 1927). Zgromadzonych uczestników akademickiego ruchu misyjnego z lat międzywojennych, przedstawicieli Specjalizacji Misjologii Akademii Teologii Katolickiej, dekanalnych referentów misyjnych oraz wszystkich zebranych powitał kustosz sanktuarium maryjnego ks. inf. B. Czajka. Mszy koncelebrowanej przewodniczył ks. prałat Cz. Pawlaczek, przewodniczący Archidiecezjalnej Komisji Misyjnej w Poznaniu, a homilię wygłosił ks. A. Andrzejak. Podczas nowenny do Matki Boskiej Nieustającej Pomocy przemówiła z ambony dr W. Bieńska, uczestniczka akademickiego ruchu misyjnego w latach międzywojennych w Poznaniu, od 27 lat pracująca jako lekarka wśród trędowatych w Bulubie (Uganda). Dr W. Bieńska ukazała genezę swego powołania misyjnego, jego rozwój i formację podczas studiów medycznych na Uniwersytecie Poznańskim, zwłaszcza przez czynny udział w akademickim ruchu misyjnym, oraz aktualną pracę lekarsko-misyjną w Bulubie. Do podniosłego nastroju uroczystości przyczyniły się wspomnienia rocznic jubileuszowych oraz liczny udział wiernych i śpiewy chóru kościelnego przy parafii św. Barbary w Zabikowie.

W kościele akademickim Wszystkich Świętych miała miejsce część druga inauguracji. Bogaty program akademii misyjnej obejmował m. in.: słowo wstępne ks. rektora P. Sieberta, otwarcie wystawy o życiu i działalności bł. M. T. Ledóchowskiej oraz referat dr W. Bieńskiej, połączony z projekcją przeżyci o życiu ludności w Ugandzie i pracy wśród ludzi chorych

na trąd. Przemówienie ks. F. Zapłaty SVD oraz życzenia złożone dr W. Bieńskiej przez młodzież zakończyły uroczystość inauguracyjną Poznańskich Dni Misjologicznych.

Misyjny Dzień Zakonnic

Z okazji 50-lecia ogłoszenia św. Teresy od Dzieciątka Jezus patronką dzieła misyjnego, w kościele karmelitów zgromadziły się 3 X siostry zakonne, by przeżywać Misyjny Dzień Zakonnic. Wieczór modlitw rozpoczął się różańcem misyjnym. Centrum uroczystości stanowiła msza koncelebrowana ku czci św. Teresy od Dzieciątka Jezus. B. Woźnicki OCD ukazał w homilii aktualność duchowości partonki misji na tle soborowej nauki o powołaniu wszystkich chrześcijan do świętości i odpowiedzialności za Kościół powszechny (por. DM 2). Po mszy odbyła się wieczornica o misyjnym zaangażowaniu się św. Teresy od Dzieciątka Jezus; wieczornicę przygotowali klerycy karmelitańscy. Po modlitewnym skupieniu siostry zakonne zwiedziły na zakończenie Muzeum Misyjne karmelitów oraz wystawę o pracy polskich karmelitów w Burundi.

Tydzień Misyjny

Punktem kulminacyjnym Poznańskich Dni Misjologicznych był tydzień Misyjny (22—30 X). Program ramowy tygodnia obejmował: spotkanie w Niedzielę Misyjną (23 X) uczestników akademickiego ruchu misyjnego w Polsce; sesję Komisji Teologicznej w Poznaniu (24 X); Misyjny Dzień Modlitw i studium dla inteligencji katolickiej (25 X); misyjny dzień duszpasterzy parafialnych (26 X); misyjny dzień duszpasterzy akademickich (27 X); misyjny dzień duszpasterstwa katechetycznego (28 X); misyjny dzień młodzieży (30 X).

Pomostem łączącym akademicki ruch misyjny w środowiskach uniwersyteckich okresu międzywojennego ze współczesnym zainteresowaniem misjami było spotkanie w Niedzielę Misyjną (23 X). Uroczystej mszy koncelebrowanej w Bazylice Archikatedralnej przewodniczył bp M. Przykucki, wikariusz kapitulny, a homilię wygłosił ks. prałat T. Fedorowicz członek Akademickiego Koła Misyjnego we Lwowie w okresie międzywojennym, a obecnie duszpasterz niewidomych dzieci w Laskach k. Warszawy. Po mszy złożono hołd ks. kard. M. Ledóchowskiemu jako abpowi gnieźnieńsko-poznańskiemu oraz prefektowi Kongregacji Rozkrzewiania Wiary oraz odmówiono różaniec w intencji zmarłych duszpasterzy i uczestników akademickiego ruchu misyjnego w Polsce. W czasie mszy śpiewał chór katedralny pod dyr. ks. K. Szachowicza.

W godzinach popołudniowych w kościele akademickim Wszystkich Świętych odbyła się Akademia Misyjna, w czasie której przemawiali prezesi Akademickich Kół Misyjnych w Polsce z lat międzywojennych: dr J. Popiel z Krakowa, mgr St. Szymański z Gdańska, mgr F. Wielowieyska-Dobrzańska z Warszawy, prof. F. Budniak i mgr St. Szymański z Poznania oraz ks. prałat T. Fedorowicz ze Lwowa. Współczesny ruch misyjny prezentowali: Bogusława Witek — prezes Studenckiego Koła Misyjnego przy ATK, Iwona Zawisza, Helena Pałka z Krakowa oraz alumn Witold Parecki z Poznania. Ks. rektor P. Siebert odczytał życzenia dr W. Bieńskiej (nie mogła być obecna, gdyż wcześniej wróciła do Ugandy), a ks. Cz. Pawlaczek podziękował wszystkim uczestnikom za udział w spotkaniu, a organizatorom za trud włożony w przygotowanie spotkania. Na pamiątkę spotkania uczestnicy otrzymali różaniec misyjny.

Referaty misjologiczne

W myśl ośrędzia Pawła VI na niedzielę misyjną (23 X) formacja misyjna powinna być wspierana przez badania historyczne i specjalizację w naukach misjologicznych. W związku z tym głównym tematem referatów, przemówień, homilii, nabożeństw, wystaw i filmów była ewangelizacja misyjna w postudze Kościoła w aspekcie historycznym, teologicznym oraz pastoralnym. Świadczą o tym tytuły referatów wygłoszonych w Tygodniu Misyjnym: F. Zapłata SVD, *Ewangelizacja misyjna w postudze Kościoła*; Wł. Kowalak SVD, *Kościół w kraju kamiennej siekiery*; B. Poćwiardowski SVD, *Nasza odpowiedzialność za dzielenie się darem wiary świętej*; ks. Cz. Pawlaczyk, *Zycie i działalność misyjna Kazimierza Berka*; ks. S. Wiśniowski, *Zycie religijne w rodzinie Józefiny i Antoniego Ledóchowskich*; ks. A. Andrzejak, *Ruch misjologiczny w Poznaniu w latach 1927—1939*; tenże, *Ks. bp K. Kowalski jako inspirator ruchu misyjnego wśród inteligencji w Polsce*; tenże, *Akademicki ruch misyjny w Polsce i jego aktualne znaczenie*; tenże, *Parafia w postudze ewangelizacji misyjnej Kościoła*; tenże, *Udział rodziny w misyjnym postannictwie Kościoła*; A. Kujath, *Wychowanie misyjne w rodzinie*; s. A. Mikrut, *Współczesna działalność Sióstr Misjonarek św. Piotra Klawera*; s. Consolata Krupczak OSU, *Papieskie Dzieło Świętego Dzieciństwa i jego aktualna działalność w Polsce*; K. Semba, *Różaniec misyjny w katechezie*.

Nabożeństwa misyjne

Formacja misyjna obejmuje nie tylko studium, lecz przede wszystkim modlitwę, dialog i medytację. Dlatego spotkania poszczególnych grup podczas Tygodnia Misyjnego rozpoczynały się odprawieniem Mszy św., do których dobierano formularze o Matce Bożej Różańcowej, o bł. M. T. Ledóchowskiej, bł. M. Kolbe oraz o ewangelizacji ludów. Podczas mszy wygłosili homilie: bp J. Wosiński, Krajowy Dyrektor Papieskich Dzieł Misyjnych w Polsce, S. Stefanek TChr, ks. T. Fedorowicz, ks. A. Andrzejak, Cz. Białek SJ, Sz. Niezgoda OP oraz T. Szendzielarz OMI.

Ponadto zostały zorganizowane specjalne wieczory modlitw i nabożeństw misyjnych dla osób zakony w kościele oblatów, a dla dekanalnych referentów misyjnych i duszpasterzy parafialnych w kościele jezuitów z udziałem bpa J. Wosińskiego i bpa T. Eterra. W kościele karmelitów odbył się wieczór modlitw dla przyjaciół misji z Kalisza i Poznania, a w kościele jezuitów różaniec misyjny dla osób chorych i starszych. Bp J. Wosiński przewodniczył również mszy koncelebrowanej w kościele akademickim Wszystkich Świętych w Misyjnym Dniu Modlitw i studium dla inteligencji katolickiej, zorganizowanym przez Klub Inteligencji Katolickiej w Poznaniu, podczas której Sekcja Misjologiczna KIK obrała sobie za patronkę swej działalności bł. M. T. Ledóchowską.

Filmy misyjne

Były wyświetlane w dniach 24—29 X filmy o tematyce misyjnej. Oto tytuły filmów: *Kościół w drodze*; *Pójdź za mną*; *Beatyfikacja apostołów misji* (E. Mazenod, A. Janssen, J. Freinademetz, M. T. Ledóchowska). Poza tym pokazywane były przeżrocza ze Sri Lanki, Indii, Zambii i Mato Grosso (Brazylia).

Wystawy misyjne

Z okazji Poznańskich Dni Misjologicznych zorganizowano również kilka wystaw. Z inicjatywy Archidiecezjalnej Komisji Misyjnej opracowano wystawę w kościele dominikanów o akademickim ruchu misyjnym w Polsce, a w kościele Wszystkich Świętych — o bł. M. T. Ledóchowskiej. Dy-

rektor Biblioteki Metropolitalnego Seminarium Duchownego, ks. F. Lenort urządził wystawę w kościele Najśw. Serca Jezusowego i św. Floriana pt. *Werbiści w służbie ewangelizacji misyjnej Kościoła*, natomiast W. Zapłata OMI przygotował w kościele oblatów wystawę o polskich oblatkach w świecie. Misja polskich karmelitów w Burundi została opracowana przez B. Woźnickiego OCD w kościele karmelitów. W parafii św. Wojciecha była czynna wystawa o pracy misyjnej w Kamerunie, a Cz. Białek SJ zorganizował wystawę pt. *Nasza pomoc dla misji*.

Tydzień Misyjny zakończył się w niedzielę 30 X Misyjnym Dniem Młodzieży. W kościele akademickim Wszystkich Świętych została odprawiona Msza św. na zakończenie wystawy o bł. M. T. Ledóchowskiej z udziałem Przyjaciół Trzeciego Świata „Bunga-Bunga” — dzieci niewidomych z Lasek k. Warszawy. Centralnym punktem Misyjnego Dnia Młodzieży była Msza św. pontyfikalna celebrowana przez bpa T. Etterę w kościele dominikanów oraz Misterium Misyjne w wykonaniu zespołu „Bunga-Bunga”.

Podsumowanie

1. W Poznańskich Dniach Misjologicznych uczestniczyli przedstawiciele wszystkich środowisk Polski. Oprócz czynnego udziału księży biskupów, w dnich tych brali udział: członkowie Akademickich Kół Misyjnych ze środowisk akademickich Polski międzywojennej, wykładowcy i studenci misjologii ATK, Podkomisja Misyjna reprezentowana szczególnie przez dr Z. Roszak i mgr Z. Proszak z Krakowa, przedstawicielki Biura Misyjnego w Warszawie, duszpasterze z Bydgoszczy (Cz. Chabielski SJ), Gdańska (ks. F. Jarząb), Łodzi (M. Beresiński SJ), Wrocławia (S. Mrożek SJ), Warszawy (ks. W. Niewęglowski) oraz Poznania (ks. P. Siebert, ks. B. Poniży, ks. J. Adamczak, ks. S. Borowiecki, J. Mularczyk SDB, ks. B. Augustyniak, W. Sobolewski CR i Z. Tkaczyk CR). Uczestniczyli również księża profesorowie z seminariów duchownych Poznania, Gniezna i Obry oraz alumni seminariów duchownych diecezjalnych i zakonnice z Poznania i Markowic.

2. Poznańskie Dni Misjologiczne przypominały nie tylko ważne rocznice i postacie związane z działalnością misyjną Kościoła w Polsce, lecz także przyczyniły się do ożywienia ruchu misyjnego w środowisku poznańskim i wielu innych ośrodkach Polski. Przyczyniły się również do rozbudzenia zainteresowań misyjnych wśród duchowieństwa, osób zakonnych, seminarzystów, rodzin katolickich. Przez różaniec misyjny przyczynią się z pewnością do pełnej odnowy ducha misyjnego i wzbudzenia nowych powołań misyjnych.

3. Uczestnicy Poznańskich Dni Misjologicznych podczas dyskusji nad wygłoszonymi referatami postulowali: 1° — zorganizowanie Sekcji Misjologicznej przy Komisji Teologicznej w Poznaniu; 2° — przygotowanie Kongresu Misjologów podczas XII Tygodnia Misyjnego w Poznaniu w 1978 r.; 3° — prowadzenie studiów i badań misjologicznych oraz wydawanie publikacji misjologicznych w Poznaniu; 4° — wydanie drukiem pism Pawła VI dotyczących misji.

Postulaty te są wyrazem troski uczestników o dynamiczny rozwój ruchu misyjnego w Polsce oraz wymownym świadectwem aktualności słów Pawła VI: „Dziś bardziej niż kiedykolwiek widzimy zapotrzebowanie na gorliwych apostołów, którzy nie będą się gubić w bezużytecznych dyskusjach lub jałowych pytaniach, lecz całe swe życie poświęcą dziełu misyjnemu, podając nie zdania wątpliwe i niepewne (...), ale przekonania pewne, oparte na Słowie Bożym (*Evangelii nuntiandi* 79). To jest formacja, której oczekujemy od tych, którzy przygotowują się do apostołatu misyjnego lub już w ten apostołat są zaangażowani” (oreędzie Pawła VI na Światowy Dzień Misyjny 23 X 1977).

ks. Ambroży Andrzejak, Poznań

II. WŚRÓD CZASOPISM

„Monumenta Serica, Journal of Oriental Studies”

Z wielu względów zasługują na uwagę Chiny. Z demograficznego punktu widzenia stanowią one piątą część ludzkości. Pod względem kulturowym Chiny są swoistym fenomenem o wymiarze światowym, który rozwinął się bez kontaktu z tradycją śródziemnomorską¹. Niestety dostęp do głębi kultury chińskiej dla wielu zamknięty jest barierą pisma ideograficznego. Sinologia, jako nauka badająca przy pomocy metod filologicznych historię i kulturę chińską na podstawie źródeł, stara się uprzystępnąć Zachodowi wiedzę o kulturze Chin i oddaje ogromne usługi m. in. religioznawstwu². Nie trzeba podkreślać związku, jaki istnieje między sinologią a misjologią: J. Beckmann zwraca uwagę na cenne „uzupełnianie się” misjologii, sinologii i innych nauk orientalistycznych, nie wyłączając teologii rodzimej³.

Wiedzę o Chinach prezentują przede wszystkim rozliczne czasopisma orientalistyczne. Wśród znanych i poważanych należy wymienić „T'oung Pao” (wyd. od 1890), „Harvard Journal of Asiatic Studies” (od 1936), „Asia Major” (1949) oraz „Journal of the American Oriental Society” (1843). Należy miejsce wśród czasopism orientalistycznych zajmują też „Monumenta Serica, Journal of Oriental Studies” (MS) — czasopismo założone na Katolickim Uniwersytecie Fu Jen w Pekinie w 1935 r. przez Franciszka Białasa SVD. H. Franke uważa MS za najważniejsze czasopismo orientalistyczne ukazujące się pod patronatem Kościoła⁴. Fakt, że czasopismo założone zostało na uniwersytecie misyjnym, określił oczywiście jego profil naukowy. W latach trzydziestych MS były świadectwem naukowości uniwersytetu oraz dowodem naukowego zaangażowania jego pracowników, co nie pozostawało bez wpływu na inteligencję chińską i jej stosunek do misji⁵. Czasopismo zyskało znaczenie nie tylko w Chinach, lecz cieszy się także uznaniem u wszystkich interesujących się bogatą spuścizną kulturową tego kraju.

W związku z przypadającą w tym roku setną rocznicą urodzin założyciela MS, a także w związku z rosnącym zainteresowaniem Dalekim Wschodem, warto zapoznać się z postacią założyciela MS, ich dziejami i zadaniami oraz ich znaczeniem w szerzeniu wiedzy o Wschodzie.

1. Założyciel „Monumenta Serica”: Fr. Białas SVD (1878—1936)

Franciszek Białas urodził się na Śląsku⁶. W 1893 r. wstąpił do nowo założonego Domu Misyjnego św. Krzyża w Nysie i tu ukończył gimnazjum. Po maturze odbywał nowicjat, studia filozoficzne i teologiczne w St. Gabriel k. Wiednia, gdzie złożył śluby zakonne i otrzymał 23 II 1905 r.

¹ Por. na ten temat H. Becker — H. E. Barnes, *Rozwój myśli społecznej od wiedzy ludowej do socjologii*, Warszawa 1964, 103—105; J. Needham, *Chinas Bedeutung für die Zukunft der westlichen Welt*, Köln 1977.

² Por. H. Franke, *Sinologie*, Bern 1953, 9—11.

³ J. Beckmann, *Die Pflege der katholischen Missionswissenschaft in den einzelnen Ländern*, NZM 5(1949)28 nn.

⁴ H. Franke, *dz. cyt.*, 10, 15.

⁵ Por. A. Borer, *Katholische Peiping*, NZM 5(1949)56 nn.; F. Legendrand, *Apostolat intellectuel en Chine*, Louvain 1947, 65.

⁶ Por. J. Goertz, P. Franz Biallas, *Zur ewigen Heimat* 4(1936)177—179; G. Fennrich, *Die Steyler Patres Arndt (+1962), Biallas (+1936) und Schebesta (+1967) im Dienst der Völkerkunde*, Archiv für Schlesische Kirchengeschichte 29(1971)256—261; J. Huppertz, *Aus den Anfängen der „Monumenta Serica”*, w: K. Köster (red.), *China erlebt und erforscht*, München 1974, 191—233.

święcenia kapłańskie. Następne pięć lat pracował jako nauczyciel w werbi-
stowskim gimnazjum w St. Wendel. W międzyczasie W. Schmidt zało-
żył międzynarodowe czasopismo „Anthropos” i jako jego redaktor prosił
o. A. Janssen, ówczesnego przełożonego generalnego, o przeznaczenie
Fr. Białasa na studia z perspektywą pracy w redakcji⁷. Wydarzenia po-
toczyły się jednak inaczej. W lutym 1910 r. Fr. Białas otrzymał przezna-
czenie do Chin⁸. W związku z tym rozpoczął studia sinologii, sanskrytu
i etnologii w Berlinie oraz Lipsku u profesorów Conrady’ego, de
Groota i Forkego. Studiował również w Paryżu tybetologię u Pel-
liota⁹. Niestety wojna przerwała studia, jednak już w grudniu 1918 r.
Fr. Białas przedkłada prof. Conrady’emu pracę doktorską na temat
chińskiego poety K’üh Yüana.

W lipcu 1921 r. Fr. Białas wyjechał do Chin i zbiera materiał do
książki *Konfuzius und sein Kult*. W międzyczasie przygotował do druku
swoją pracę doktorską, która ukazała się w „Asia Major” pt. *K’üh Yüans
Fahrt in die Ferne (Yüan-yu)*¹⁰. W 1927 r. Fr. Białas zostaje członkiem
Royal Asiatic Society, był również współpracownikiem czasopisma „Anthro-
pos”¹¹. Jego książka poświęcona Konfucjuszowi ukazała się w 1928 r.¹²
W pracy tej Fr. Białas ukazuje znaczenie Konfucjusza i jego nauki dla
ówczesnych Chin, dla których nauka ta stanowi główny światopogląd. Autor
przygotowywał tę pracę przede wszystkim z myślą o misjonarzach, wycho-
dząc z założenia, iż misjonarz powinien znać kulturę ludu, wśród którego
głosi Ewangelię¹³. Konfucjuszowi poświęcił Białas także kilka innych
artykułów zamieszczanych w różnych czasopismach orientalistycznych i histo-
rycznych¹⁴. Kilka jego studiów pochodzi również z okresu przygotowywa-
nia doktoratu¹⁵.

Werbisci rozpoczęli pracę misyjną w Chinach w 1879 r.¹⁶ Ważną formą
pracy misyjnej był Uniwersytet Fu Jen, założony przez benedyktynów,
a przekazany werbiście w 1933 r. Rektorem został J. Murphy SVD, a jed-
nym z pierwszych profesorów był Fr. Białas, obejmując katedrę socjo-
logii. Uniwersytet wydawał od 1929 r. „Fu Jen Hsüeh-chih (Sinologicae Se-
ries in Chinese Language)”, ok. 300 stron rocznie. Zamieszczane tu były
prace z zakresu lingwistyki oraz szeroko pojętej sinologii. Fr. Białas za-
mierzał jednak wydawać czasopismo sinologiczne *sensu stricto*. Druku ta-

⁷ A. Janssen, *Aus Briefen: Die Anfänge des Anthropos*, Verbum SVD 8(1966)145.

⁸ Por. Nuntius SVD 1(1896—1932)227.

⁹ Omówienie biografii i twórczości tego wybitnego orientalisty por.
R. des Rotours, *Paul Pelliot (28 Mai 1878—26 Octobre 1945). Obituary*, MS 12(1947)266—276.

¹⁰ *Asia Major* 1927, s. 50—107.

¹¹ Por. F. X. Biallas, *Der Ursprung der koreanischen Schrift*, Anthro-
pos 25(1930)731—736.

¹² *Konfuzius und sein Kult. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Chinas und
ein Führer zur Heimatstadt des Konfuzius, Peking—Leipzig* 1928, s. 130, 5 map.

¹³ J. P. Steffes w recenzji zamieszczonej w ZMR 19(1929)283 uwypukla
misionarski charakter pracy Białasa.

¹⁴ Por. *Confucius*, w: *Xaveriana* 98(1932)32; *Küfou und China's Culture*,
Fu Jen Magazine 4(1935)4—5, 14—15, 19—21, 46—47; *Confucius en zijn vere-
ering in Kufoe*, *Katholieke Missiën* 53(1927)126—134, 154—158, 165—172,
189—192, 214—216; *De Confucius Vereering*, w: *Xaveriana* 99(1932)30.

¹⁵ Por. np. *K’üh Yüan — his life and poems*, *Journal of the North China
branch of the Royal Asiatic Society* 59(1928)231—253; *Aus den „Neuen Lie-
dern des K’üh Yüan*, *Bulletin of the Catholic University Peking* 9(1934)171—
182; *Die letzten neun Lieder K’üh Yüan’s (übersetzt)*, MS 1(1935)138—154.

¹⁶ Por. *Werbisci w służbie misji*, *Pieniężno* 1977, 98—105.

kiego czasopisma podjęło się wydawnictwo Heni Vetch, jedno z najbardziej znanych wydawnictw orientalistycznych przed drugą wojną światową. Nowe czasopismo przyjęło tytuł: „Monumenta Serica”, podtytuł natomiast brzmiał „Hua I Hsüeh-chih” (czasopismo poświęcone Chinom i krajom sąsiednim — ang. „Journal of Oriental Studies”)¹⁷. Wilhelm Schmidt, odbywający wówczas podróż po Azji, przywitał entuzjastycznie ideę powstania takiego czasopisma; do pierwszego tomu napisał artykuł wprowadzający *The Oldest Culture-Circles in Asia* (t. I, s. 1—16). Myśl założenia nowego czasopisma orientalistycznego była niezwykle na czasie, gdyż wtedy właśnie przestał ukazywać się ważny periodyk „Asia Major” (1924—1935); MS miały zająć jego miejsce. Fr. Białasowi dane jednak było zredagować tylko pierwszy zeszyt tomu pierwszego. Zarażony tyfusem zmarł w pełni sił twórczych 28 V 1936 r. Nie dokończył również planowanych dzieł, m.in. pełnego przekładu poezji K'üh Yüana oraz słownika chińsko-angielskiego. Pochowany został na cmentarzu w Pekinie, gdzie spoczywają A. Schall, M. Ricci, Verbiest oraz zmarły rok przed Białasem rektor Fu Jen, J. Murphy¹⁸. Śmierć Fr. Białasa dotknęła nie tylko rozwijający się uniwersytet Fu Jen, lecz także środowisko orientalistyczne w Europie, w którym był znany i ceniony¹⁹.

2. Redaktorzy i współpracownicy „Monumenta Serica”

Redaktorem pierwszego tomu (1935 r.) jest Fr. Białas. Współpracownikami (*associated editors*) jego byli znani sinolodzy żyjący w Pekinie, naukowo zainteresowani misjonarze oraz profesorowie uniwersytetu Fu Jen. Współpracownikiem Fu Jen oraz MS w latach 1935—1949 był A. Mostaert CICM (1881—1971), wybitny monogolista, autor znakomitych *Dictionnaire Ordos*, *Textes Oraux Ordos* oraz wielu innych prac zamieszczanych nie tylko na łamach MS. W latach 1926—1931 był także współpracownikiem „Anthropos”²⁰. Od początku współpracował z MS znany sanskrytolog i budolog A. Staël-Holstein (1876—1937), wydawca wielu tekstów, m.in. *The Kāśyapaparivartuasutra. A Mahāyānasutra of the Ratnakuta class* (Shanghai 1926), który po śmierci Fr. Białasa był głównym doradcą nowego redaktora R. Rahmanna²¹. Gustav Ecke, kolejny członek redakcji; historyk sztuki na Fu Jen, był specjalistą przede wszystkim w zakresie historii sztuki chińskiej, z tej też dziedziny opublikował w MS szereg

¹⁷ Nazwa „Serica” pochodzi od *Ser, Seres (Serica, Sericorum)* — Serowie lud wytwarzający jedwab, prawdopodobnie dzisiejsi Chińczycy. Nazwa ta występuje w pismach greckich i łacińskich (Horacy, Wergiliusz, Lucanus). Etymologię wyrazu greckiego zob. W. Pape, *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1911, 1377; etymologię łacińską zob. *Totius Latinitatis Lexicon*, wyd. Aegidius Forcellini, Prati 1871, t. V.

¹⁸ Biografię i działalność J. Murphy omawia J. Goertz, *Pater Murphys Heimgang. Peking, China, Zur ewigen Heimat* 1(1936) nr 4, s. 165—169.

¹⁹ Por. nekrologi: *Ostasiatische Rundschau* 17(1936)331; *Journal of the North China Branch of the Royal Asiatic Society* 67(1936)214.

²⁰ Wyczerpującą biografię oraz omówienie twórczości A. Mostaerta przedstawił J. L. van Hecken, *Antoine Mostaert CICM (1881—1971)*, *NZM* 28 (1972) 30—43, 81—94, 185—199. A. Mostaertowi dedykowany jest również X tom „Monumenta Serica”.

²¹ Bio-bibliografię A. Staël-Holsteina por. E. Schierlitz, *In Memoriam of Alexander Wilhelm Baron von Staël-Holstein*, *MS* 2 (1937) 286—291; *Harvard Journal of Asiatic Studies* 3 (1938) 1—8; *Artibus Asiae* 7 (1937) 227—229; J. Huppertz, *dz. cyt.*, 206—209; Z artykułów na łamach MS na szczególną uwagę zasługuje Staël-Holsteina *On the Sexagenary Cycle of the Tibetans*, *MS* 1 (1935) 277—314.

artykułów²². Ernst Schierlitz (1902—1940) był bibliotekarzem uniwersyteckim i twórcą biblioteki. Zakres jego zainteresowań obejmował historię druku w Chinach²³. Wybitnym lingwistą był Shen Chien-Shih (1887—1947), również od początku związany z Fu Jen oraz MS. Shen szczególnie zajmował się manuskryptem Kuang-Yün Sheng-hsi, który wydał w Pekinie w 1945 r.²⁴ Shen był dyrektorem Instytutu Sinologicznego Uniwersytetu Pekińskiego oraz dyrektorem Archiwum w Palace Museum w Pekinie.

Po śmierci Fr. Białasa rektorem Fu Jen, a zarazem nowym redaktorem naczelnym MS został mianowany R. Rahmann SVD. Z wykształcenia etnolog, w 1936 r. redaktor czasopisma „Anthropos”, sam nie był przygotowany do prowadzenia tego typu periodyku jak MS. Wielką rolę w tym przypadku odgrywało kolegium redakcyjne, a przede wszystkim A. Staël-Holstein; R. Rahmann pozostał jednak redaktorem naczelnym do 1948 r.²⁵ Do kolegium redakcyjnego z lat poprzednich dochodzą w 1936 r. H. Köster SVD oraz W. Fuchs, sinolog niemiecki, działający wówczas w Pekinie, w 1938 r. doszedł jeszcze japonolog E. Feifel SVD i R. des Retours.

W 1942 r. zmarł E. Schierlitz, w związku z czym do redakcji powołano A. Fanga, M. Loehra oraz wybitnego sinologa H. Wilhelma. W 1946 r. w związku z trudnościami niezależnymi od redakcji MS, zmieniono wydawnictwo H. Vetcha na The Catholic University Press. Sytuacja nie sprzyjała jednak spokojnemu rozwojowi pracy ani na Fu Jen, ani w redakcji MS. W 1947 r. umiera znakomity współpracownik MS Shen Chien-Shih; rok ten był ostatnim spokojnym rokiem pracy uniwersytetu i redakcji. Pracę przzerwano na prawie sześć lat i działalność wznowiono dopiero w 1954 r., po przeniesieniu biblioteki redakcyjnej do Tokyo, gdzie powstał też SVD Research Institute. W skład nowej redakcji wchodzili sami werbiści, wszelkie bowiem kontakty naukowe z Pekinem zostały przerwane. Redaktorem naczelnym został H. Busch SVD, sinolog o specjalizacji filozoficznej, który pełni tę funkcję do dzisiaj²⁶. Do kolegium redakcyjnego weszli ponadto M. Eder — etnograf, japonolog, późniejszy założyciel i redaktor „Folklore Studies”, E. Feifel — japonolog i znawca literatury chińskiej²⁷, H. Köster — specjalista w zakresie religii i filo-

²² Por. np. *Comments on Calligraphies and Paintings*, MS 3 (1938) 565—578; *Structural Features of the Stone-Build T'ing Pagoda. A Preliminary Study*, MS 13 (1948) 331—365.

²³ Zob. nekrolog MS 7 (1942) VII—IX; *Ostasiatische Rundschau* 21 (1940) 63—65; główne jego artykuły: *Das Wen-yüan-ko der Ming-zett*, MS 3 (1938) 528—564; *In Memoriam of A. W. Staël-Holstein*, art. cyt.

²⁴ Jego bio-bibliografię por. A. Fang, MS 13 (1948) 409—412 oraz J. Huppertz, art. cyt., 210 n.

²⁵ Por. A. Burgmann, *Rudolph Rahmann SVD z cum 75. Geburtstag*, *Anthropos* 72 (1977) 369—375.

²⁶ Z jego prac zob. *The Tung-lin Shu-yüan and Its Political and Philosophical Significance*, MS 14 (1949—1955) 1—163; *Hsün Yüeh, ein Denker am Hofe des letzten Han-Kaisers*, MS 10 (1945) 58—90.

²⁷ E. Feifel wydał m. in. *Geschichte der chinesischen Literatur*, Darmstadt 1959; bibliografię prac E. Feifela oraz Edera zob. J. Bettray, *Die Steyler Japan-Mission. Ein Datenbild und Literaturbericht*, St. Augustin 1973.

²⁸ Por. H. Köster, *Symbolik des chinesischen Universalismus*, Stuttgart 1958; tenże, *Über eine Grundidee der chinesischen Kultur*, St. Augustin 1957; tenże, *Hsün-tzu*, St. Augustin 1967. Köster opublikował też kilka artykułów na łamach MS. Był także redaktorem naczelnym czasopisma „Sinologica”.

zofii chińskiej²⁸, E. Kroker — sinolog, filozof prawa²⁹, J. Maringer — członek Instytutu Antropos, prehistoryk³⁰, oraz G. Schreiber (†1972).

Z biegiem czasu w związku z rozbudową uniwersytetu Nanzan w Nagoya, MS zostały przeniesione do Nagoya. Skład redakcji pozostał jednak bez zmian. Przyspieszono wydawanie poszczególnych roczników, nawiązano kontakty przede wszystkim z ośrodkami orientalistycznymi w Stanach Zjednoczonych. Grono redakcji powiększyli w 1959 r. N. Barnard, R. Loewenthal, H. Serruys, P. Serruys oraz H. Vaderstappen SVD, przy czym M. Eder przeszedł do pracy przy „Folklore Studies”, a J. Maringer do Instytutu Anthropos.

W 1962 r. na zaproszenie Uniwersytetu Kalifornijskiego w Los Angeles (UCLA), MS przeniosły siedzibę do Departament of Oriental Studies UCLA, stając się samodzielnym instytutem³¹. Głównym inicjatorem tego przedsięwzięcia był przede wszystkim R. C. Rudolph, amerykański badacz Azji Centralnej. Członkowie redakcji otrzymali nominacje profesorskie UCLA na wydziale orientalistycznym. Przeniesienie redakcji MS do Los Angeles otworzyło nowe możliwości współpracy z sinologami amerykańskimi. W tym okresie do redakcji MS weszli w charakterze *associated editors* uczeni chińscy działający w Stanach Zjednoczonych, mianowicie A. Chan SJ, Fu-Tsung Chiang, Chi-Chen Wang oraz profesorowie: Rudolph oraz A. Sisto Rosso OFM. W 1968 r. doszedł jeszcze M. D. Farquhar.

W 1972 r. redakcja i biblioteka MS jeszcze raz została przeniesiona, tym razem do Sankt Augustin k. Bonn, gdzie mieści się również Instytut Anthropos oraz Instytut Misjologiczny. Motywem tego przeniesienia była większa współpraca między poszczególnymi instytutami, są one bowiem prowadzone przez werbistów. W redakcji i w składzie współpracowników MS nie nastąpiły jednak żadne zmiany. Wielką natomiast stratą była śmierć G. Schreibera (1972).

Przy redakcji MS istnieje biblioteka, której załazek powstał jeszcze w Pekinie. W 1949 r. biblioteka redakcyjna, jak również część biblioteki uniwersytetu Fu Jen przeniesiona została do Japonii, gdzie wzbogacono ją o wartościowe pozycje chińskie i japońskie. Biblioteka MS aktualnie liczy 35 tys. tomów dzieł chińskich, 9 tys. japońskich i ok. 11 tys. prac w językach europejskich. Jest to biblioteka specjalistyczna (religia, filozofia, historia, literatura), jedna z niewielu tego typu w Europie. Biblioteka prowadzi wymianę 130 czasopism specjalistycznych w językach europejskich (niestety nie ma czasopism w języku polskim) i dalekowschodnich. Wielkie usługi oddaje niewątpliwie również współpraca z biblioteką i Instytutem Anthropos, z Instytutem Misjologicznym oraz z uniwersytetem w Bonn (seminarium sinologiczne, japonologiczne i Azji Centralnej).

3. Zadania i przegląd treści „Monumenta Serica”

Celem MS było i jest publikowanie prac naukowych z zakresu religii kultury, historii oraz języka Chin, Mongolii, Tybetu oraz Japonii. Czaso pisma nie omawia problematyki aktualnej (np. maoizmu), MS mają bowiem być wyrazem szacunku, jakim darzy Kościół bogatą i dawną kulturę Chin

²⁸ Por. jego *Die amtliche Sammlung chinesischer Rechtsgewohnheiten* Frankfurt a.M. 1965, 3 t. oraz *Die Gewalt in Politik, Religion und Gesellschaft*, Stuttgart-Berlin 1976.

²⁹ Por. J. Bettray, *dz. cyt.* (wykaz publikacji J. Maringera).

³¹ H. Busch, *Institut der China-Kunde. Redaktion und Bibliothek der Monumenta Serica*, w: J. Fr. Thiel-H. Herzog (red.), *Haus Völker und Kulturen*, St. Augustin 1973, 17—20; J. Fr. Thiel, *Chinesische Denkwürdigkeiten*, Steil Korrespondenz 1 (1973) nr 1, s. 3—4.

czasopismo właśnie w takim odczuciu zostało z uznaniem przyjęte przez inteligencję chińską. W tym też duchu utrzymanych jest 32 dotychczasowych tomów oraz 16 monografii (*Monumenta Serica Monograph Series*)³². Poszczególni redaktorzy, mimo nieraz skomplikowanych okoliczności, przy współpracy *associated editors*, starali się to zadanie spełnić. J. Beckmann w omówieniu pierwszych sześciu tomów MS zwraca uwagę na fakt, że nie tylko pod względem naukowym stanowią one ważne osiągnięcie, lecz także pod względem edytorskim, podkreślając przede wszystkim wartość artykułów dotyczących historii chrześcijaństwa w Chinach³³. Istotnie tematy te, aczkolwiek niekiedy może zbyt szczegółowe, odkrywają Zachodowi wiedzę mało dotąd znaną. Dla przykładu można wymienić niektóre studia nad chrześcijaństwem ważne przede wszystkim dla historii misji, np. studium encyklopedii astronomicznej A. Schalla³⁴. Jezuickim misjom w Chinach poświęcił pracę Ch'en Yüan. Teksty z ówczesnych okresów katolicyzmu w Chinach opublikował H. Verhaeren³⁵. Kilka pozycji poświęconych jest M. Ricci'emu oraz M. Boymowi³⁶. Wiele miejsca poświęcono

³² Oto wykaz tytułów poszczególnych monografii: 1. A. Mostaert, *Textes oraux ordos. Recueillis et publiés avec introduction, notes morphologiques, commentaires et glossaire*, Pekin 1937; 2. M. van der Valk, *An Outline of Modern Chinese Family Law*, Pekin 1939; 3. W. Eberhard, *Untersuchungen über den Aufbau der chinsischen Kultur. II. Lokalkulturen im alten China. Teil 2: Die Lokalkulturen des Südens und Ostens*, Pekin 1942; 4. W. Fuchs, *Der Jesuiten-Atlas der Kanghsi-Zeit. Seine Entstehungsgeschichte nebst Namenindizes für die Karten der Mandjurei, Mongolei, Ostturkestan und Tibet mit Wiedergabe der Jesuiten-Karten in Originalgröße*, Pekin 1943; 5. A. Mostaert, *Dictionnaire ordos*, I—III, Pekin 1941—1944; 6. A. de Smedt-A. Mostaert, *Le dialecte mongour, parle par les Mongols du Kansou occidental. IIe partie: Grammaire*, Pekin 1945; 7. K. Nagasawa, *Geschichte der chinesischen Literatur und ihrer gedanklichen Grundlage*, Pekin 1945; 8. W. Fuchs, *The „Mongol Atlas” of China by Chu Su-pen and the Juang-Yü-T'u*, Pekin 1946; 9. K. Büniger, *Quellen zur Rechtsgeschichte der T'ang-Zeit*, Pekin 1946; 10. W. Heissig-E. Bolur, *„Eine Kette aus Bergkristallen”. Eine mongolische Chronik der Kienlung-Zeit von Rasip-unsuj literaturhistorisch untersucht*, Pekin 1946; 11. A. Mostaert, *Folklore Ordos*, Pekin 1947; 12. J. J. Spae, *Itô Jinsai. A Philosopher, Educator and Sinologist of the Tokugawa Period*, Pekin 1948; 13. W. Lievenenthal, *The Book of Chao. A Translation from the Original Chinese with Introduction, Notes and Appendices*, Pekin 1948; 14. N. Barnard, *Bronze Casting and Bronze Alloys in Ancient China*, Los Angeles 1961; 15. Ch'en Yüan, *Western and Central Asians in China under the Mongols. Their Transformation into Chinese*, Los Angeles 1965; 16. Yen Yüan, *Perservation of Learning*, Los Angeles 1969; 17. A. S. Goodrich, *The Peking Temple of the Eastern Peak. The Tungyüeh Miao in Peking and its Lore*, Los Angeles 1965.

³³ Por. J. Beckmann, *Monumenta Serica*, NZM 1 (1945) 141—145.

³⁴ H. Bernard, *L'Encyclopédie astronomique de Père Schall*, MS 2 (1937) 55—77, 441—527.

³⁵ H. Verhaeren, *On the damaged tablets discovered by Mr. D. Marin in Inner Mongolia*, MS 3 (1938) 250—256; *ten z'e, Ordonances de la Sainte Eglise*, MS 4 (1939—1940) 451—477.

³⁶ M. F. Hao, *Notes on Matteo Ricci's De Amicitia*, MS 14 (1949—1955) 74—583; B. Szcześniak, *The Writings of Michael Boym*, MS 14 (1949—1955) 481—538; P. M. d'Elia SJ, *Recent Discoveries and New Studies (1938—1960) on the World Map in Chinese of Father Matteo Ricci SJ*, MS 20 (1961) 2—104; G. L. Harris, *The Mission of Matteo Ricci SJ: A Case Study of*

również nestorianizmowi³⁷ oraz ogólniejszym zagadnieniom z zakresu historii misji w Chinach³⁸.

Szczególną wartość przedstawiają studia z zakresu historii religii w Chinach. E. Feifel przetłumaczył część kanonu taoistycznego Pao-p'utzu³⁹; problematyce kultu lokalnego poświęcony jest artykuł Chang Chi-Wena⁴⁰. Wiele artykułów podejmuje problem buddyzmu w Chinach⁴¹; nie brakuje również studiów nad konfucjanizmem⁴² i taoizmem⁴³, a także zagadnień judaizmu oraz islamu w Chinach⁴⁴.

Przechodząc do problematyki ogólniejszej należy zwrócić uwagę na liczne artykuły bibliograficzne, a szczególnie na bibliografię najważniejszych pozycji sinologicznych do 1938 r., zestawione przez H. Wilhelma⁴⁵. Wiele miejsca zajmują również prace będące wynikiem badań nad językiem i dialektami Chin oraz Mongolii⁴⁶. Nie bez znaczenia są prace poświęcone różnym okresom historii filozofii chińskiej oraz poszczególnym filozofom⁴⁷.

an Effort at Guided Culture Change in the Sixteenth Century, MS 25 (1966) 1—168.

³⁷ M. Desmond, *Preliminary Report on Nestorian Remains North of Kueihwa-Suiyüan*, MS 3 (1938) 232—249; F. Drake, *Nestorian Monasteries of the T'ang Dynasty and the Site of the Discovery of Nestorian Tablet*, MS 2 (1936—1937) 293—340.

³⁸ H. Bernard, *L'Eglise catholique des XVIIe—XVIIIe siècles et sa place dans l'évolution de la civilisation chinoise*, MS 1 (1935) 155—167; tenże *Notes sur l'histoire du christianisme en Extrême-Orient*, tamże, 478—486; J. Beckmann SMB, *Neuerscheinungen zur chinesischen Missionsgeschichte von 1945—1955*, MS 15 (1956) 378—462; J. Dehergne SJ, *Les Chrétientés de Chine de la période Ming (1581—1650)*, MS 16 (1957) 1—136.

³⁹ Por. MS 6 (1941) 113—211; 9 (1944) 1—33; 11 (1946) 1—32.

⁴⁰ Chang Chi-Wen, *Tempels and History of Wanch'üan (Chahar)*, MS 13 (1948) 209—319.

⁴¹ Por. J. Jaworski, *L'Avalambana-Sutra de la Terre Pure*, MS 1 (1935) 82—107; F. Weller, *Buddhas letzte Wanderung*, MS 4 (1939—1940) 40—48, 406—440; J. Thiel, *Der Streit der Buddhisten und Taoisten zur Mongolenzeit*, MS 20 (1961) 1—81; F. A. Bischoff, *Eine buddhistische Wiedergabe christlicher Bräuche: Glanzvolles Manifest genanntes Sutra*, MS 20 (1961) 282—310.

⁴² E. Reifler, „Ever Think of Your Ancestor!” *A Pious Interpretative Fraud of Early Confucianism and Its Consequences for the Formal and Semantic Interpretation of the Wen Wang Ode*, MS 14 (1949—1955) 340—373; G. Kimpei, *Studies on Chinese Religion in Postwar Japan*, MS 15 (1956) 463—511; Kung-Ch'üan Hsiao, *K'ang Yuwei and Confucianism*, MS 18 (1959) 96—212; W. Eichorn, *Die Wiedereinrichtung der Staatsreligion im Anfang der Sung-Zeit*, MS 23 (1964) 205—263.

⁴³ H. Köster, *Zur Religion in der chinesischen Vorgeschichte*, MS 14 (1949—1955) 188—214; L. Hurvitz, *A Recent Japanese Study of Lao-tzu: Kimura Eiichi's Rōshi no shin-kenkyu*, MS 20 (1961) 311—367; B. S. Solomon, *The Assumptions of Hui-Tzu*, MS 28 (1969) 1—40.

⁴⁴ R. Löwenthal, *The Nomenclature of Jews in China*, MS 12 (1947) 91—126; tenże, *Russian Material on Islam in China*, MS 16 (1957) 449—479.

⁴⁵ H. Wilhelm, *A Selected List of Sinological Books Published in China since 1938*, MS 7 (1942) 92—174; 8 (1943) 336—393; 9 (1946) 151—189.

⁴⁶ Por. prace A. Mostaerta (cyt. wyżej); W. A. Grootaers, *Differences phonétiques dans les dialectes chinois*, MS 11 (1946) 207—231; F. Giet *Phonetics of North-China Dialects. A Study of Their Diffusion*, tamże, 233—267; P. Serruys, *Chinese Dialectology based on Written Documents*, MS 2 (1962) 320—344.

⁴⁷ H. Wilhelm, *Schriften und Fragmente zur Entwicklung der staats-*

Najwięcej jednak miejsca na łamach MS zajmuje problematyka historyczna i literaturoznawcza⁴⁸, dominująca także w *Monumenta Serica Monograph Series*.

Jakie znaczenie ma tego typu czasopismo i jaką rolę należy mu przypisać? Jest przecież redagowane pod auspicjami zgromadzenia misyjnego. W czasie, gdy Zgromadzenie Słowa Bożego prowadziło szeroką działalność misyjną w Chinach oraz uniwersytet Fu Jen, MS spełniały rolę nie tylko organu naukowego Fu Jen, ale także były wyrazem sinologicznych zainteresowań misjonarzy pracujących na terenie Chin. MS spełniały tym samym ważną rolę w życiu Kościoła w Chinach. Dzisiaj natomiast MS nadal dostarczają materiału o wiedzy orientalistycznej oraz z zakresu przeszłości Kościoła w Chinach; nie są jednak bezpośrednio związane z pracą misyjną Kościoła, stanowią raczej obraz pracy badawczej orientalistów i są wyrazem szacunku, jakim darzy Kościół kultury Dalekiego Wschodu. Prace publikowane w MS mają charakter naukowy, specjalistyczny; nie znaczą to jednak, iż nie stanowią wartości dla problematyki dialogu czy teologii rodzimej. Wszelkie bowiem studium dialogu i teologii rodzimej powinno bazować na dokładnej i rzetelnej znajomości danej kultury, a takiej właśnie wiedzy dostarczają MS. Chińska kultura, chiński etos i tradycje mogą mieć poważne znaczenie w kształtowaniu przyszłego obrazu człowieka oraz w rozwiązywaniu trudnych zagadnień humanistycznych, o czym szeroko pisze w cytowanej już pracy J. Needham. Chrześcijanom nic co ludzkie nie powinno być obce⁴⁹.

ks. Roman Malek SVD, St. Augustin k. Bonn

rechtlichen Theorie in der Chou-Zeit, MS 12 (1947) 41—96; G. Motomi, *Studies in Chinese Philosophy in Postwar Japan*, MS 14 (1949—1955) 164—187; Y. Chu Wang, *Ideas and Men in Traditional China*, MS 19 (1960) 210—275; Kung-Chuan Hsiao, *The Philosophical Thought of K'ang Yu-wei: An Attempt at a New Synthesis*, MS 21 (1962) 129—194.

⁴⁸ Oto niektóre prace: G. Kimpei, *Studies on Chinese Literature in Postwar Japan*, MS 16 (1957) 397—448; I. Eber, *Hu Shih and Chinese History: The Problem of chen-li kuo-ku*, MS 27 (1968) 169—207; H. Surruys, *The Mongols in China: 1400—1450*, MS 27 (1968) 233—305; Ching-I Tu, *Conservatism in a Constructive Form: The Case of Wang Kuo-wei*, MS 28 (1969) 188—214.

⁴⁹ Ważniejsze prace w języku polskim poświęcone Chinom: J. Chmielewski, *Chiny przedwczorajsze i wczorajsze*, Warszawa 1947; J. Granet, *Chiny starożytne. Od początków do ustanowienia cesarstwa*, Warszawa 1966; tenże, *Cywilizacja chińska*, Warszawa 1973; C. P. Fitzgerald, *Chiny. Zarys historii kultury*, Warszawa 1974; M. J. Künstler, *Pierwsze wieki cesarstwa chińskiego*, Warszawa 1972; W. Rodziński, *Historia Chin*, Wrocław 1974; L. Wasiliew, *Kulty, religie i tradycje Chin*, Warszawa 1974; T. Zbikowski, *Chiny, w: Zwyczaje, obrzędy i symbole religijne*, Warszawa 1974, 85—141; tenże, *Religie Chin*, w: *Religie wczoraj i dziś*, Warszawa 1971, 57—73; tenże, *Konfucjusz*, w: J. Keller (red.), *Od Mojżesza do Mahometa*, Warszawa 1975, 123—167.